

Boris ZAKOŠEK, prof.

BARUN FRANZ REYER I OSNIVANJE PRIVATNE ŠKOLE ZA DJEVOJČICE U VOLOSKOM 1884. GODINE

UDK: 373(497.5 Volosko)"18"
UDK: 929 Reyer, F.
UDC: 929 Reyer, I.

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

Ključne riječi: barun Franz Reyer, barunica Irene Reyer, rođ. Prokesch Osten, Milosrdne sestre sv. Vinka Paulskog u Voloskom, povijest školstva u Opatiji, Škola za djevojčice u Voloskom, Volosko, Zavod milosrdnih sestara sv. Vinka Paulskog u Voloskom, ženska pučka škola

U članku se javnost upoznaje sa životom i djelom baruna Franza i barunice Irene Reyer. Oni su 1883. godine u Voloskom darovali novac za gradnju privatne škole za djevojčice, koju su vodile Časne sestre milosrdnice. Opisane su okolnosti pod kojima je škola nastala te poglavito povijest školske zgrade do Prvog svjetskog rata.

Osamdesete godina devetnaestog stoljeća bile su prekretnica u povijesti kvarnerskog kraja. Nakon više neuspjelih pokušaja osnivanja jednog lječilišnog zavoda u Opatiji¹, konkretne korake prema tom cilju tada je poduzelo *c.k. Privilegirano društvo Južnih željeznica* iz Beča.² Generalni direktor *Južnih željeznica* Julius Schüler prepoznao je klimatske pogodnosti i ljepotu Liburnije kao izvrsnu polugu za podizanje rentabilnosti svoje tvrtke. Nakon ostvarenja izuzetno dobrih rezultata s prvim hotelima *Južnih željeznica* u Toblachu u Dolomitima 1878. i Semmeringu 1882. godine³ opatijske investicije imale su unaprijed dobre izgleda. Tako je i bilo. Tijekom 1884. otvoreni su prvi turistički objekti *Južnih željeznica* u Opatiji, hotel *Quarnero*⁴ i njezina *Dependence I*⁵, a već 1885. i veliki hotel *Kronprinzessin Stephanie*.⁶ Zanimanje gostiju iz svih krajeva Austro – Ugarske za, poglavito zimski, boravak na Kvarneru bio je toliko velik da je to potaklo Schülerovu kompaniju na brojne daljnje investicije u turizam ovoga kraja. Međutim, *Južne željeznice* u to osnivateljsko vrijeme lječilišta nisu, kako se često pogrešno misli, bila jedini ulagač. Istovremeno kada i ova tvrtka, ovdje svoje pansione i vile podižu i neki drugi privatni poduzetnici.⁷ Oni grade prije svega na prostoru Škrbića i Lipovice⁸ – Johannes Meyne iz Soprona oko 1884.⁹, Franz Josef Moschek iz Ljubljane oko 1886.¹⁰, tvorničar Schlesinger iz Vrbovskog¹¹ i barun Staël – Holstein prije 1889.¹²

- ¹ O već razrađenim, ali neuspjelim, inicijativama za osnivanje lječilišta u Opatiji liječnika Matije Jurja Sporera iz 1872. i posjednika Paola Scarpe, vlasnika vile i parka Angiolina, iz 1869. godine vidi knjigu: Boris ZAKOŠEK, *Opatijski album*, DA Rijeka 2005. i tamo navedene arhivske izvore i literaturu. Recentno su otkrivene još neke okolnosti vezane za te uglednike i njihova nastojanja da se u Opatiji otvori sanatorij. Riječ je o prijedlogu Jurja Matije Sporera za izgradnju lječilišta u Opatiji s 200 besplatnih kreveta za siromašne državne i općinske činovnike, iz 1855. godine /HR-DARI-019, prezidijalni spis br. 61 iz 1855./ te o vezama koje je Paolo Scarpa, uz posredovanje bečkog ginekologa Rudolfa Chrobaka, 1869. pokušao uspostaviti s cijenjenim klimatologom Rudolfom Vivenotom kako bi od njega dobio potvrdu o blagotvornosti opatijske klime. Potonje činjenice otkrili su gospođa Jana i gospodin Jan Bernd Urban, na čemu im zahvaljujem.
- ² U izvorniku *k.k. Privilegierte Südbahngesellschaft* in Wien.
- ³ O turističkom imperiju Južnih željeznica recentno je iscrpnu i nadahnutu knjigu objavila austrijska povjesničarka umjetnosti Desirée Vasko Juhász. Vidi: Desirée Vasko Juhász, *Die Südbahn. Ihre Kurorte und Hotels*; Böhlau Verlag Wien – Köln – Weimar 2006.
- ⁴ Danas hotel Kvarner, ulica Pava Tomašića 6.
- ⁵ Danas hotel Milenij II, ulica M. Tita 105.
- ⁶ Danas hotel Imperial, ulica M. Tita 124.
- ⁷ Misli se samo na strane poduzetnike. Domaće, opatijsko – voloske porodice (Jačići, Ježice, Jurkovići, Justiji, Minaci, Mirani, Štiglići i Tomašići) otvarale su svoje prve pansione još šezdesetih i sedamdesetih godina XIX. stoljeća. Vidi: Zakošek, cit.dj. str. 37 i Katalog u istoj knjizi.
- ⁸ Južne željeznice su također imale terene na Lipovici, na kojima su uglavnom trebali biti podignuti prateći objekti za njihove turističke kapacitete. Od toga se odustalo zbog pritiska javnosti pa su terene prodali privatnicima. Vidi primjer pokušaja gradnje plinare na Lipovici u HR-DARI-019, predmet H/8, 1638 iz 1888. godine.
- ⁹ *Villa Meyne* alias *Villa Neptun* alias hotel *Miramare*, danas ulica Ive Kaline 11.
- ¹⁰ Prema sadašnjem stanju istraživanja riječ je o preteči hotela *Belvedere*, ulica Ive Kaline 7.
- ¹¹ *Villa Schlesinger* alias pansion *Vier Jahreszeiten* alias pansion *Salus*, danas ulica M. Tita 50.
- ¹² Vila je, čini se, srušena. Nalazila se do *Ville Matilde*, ulica M. Tita 24.

Ipak, prvi i jedini novi posjednik iz ranog razdoblja stvaranja opatijskog lječilišta koji je ostavio trajnije tragove na licu grada bio je barun Franz von Reyer. U dokumentima lokalne uprave u Voloskom prvi se put spominje u rujnu 1882. godine u zahtjevu da mu se odstupi dio obalnog pojasa u Voloskom.¹³ Zajedno sa ženom, barunicom Irenom von Prokesch Osten, od samog se početka u Opatiji i Voloskom intenzivno trguje zemljištem, kupuje i preprodaje terene i kuće te gradi vile, koje potom preprodaje ili stavlja u turističku funkciju. Za svoju obitelj i sebe 1883. gradi raskošnu vilu između Voloskog i Lipovice, ominožnu *Villu Ireneu*.¹⁴ Istovremeno, ili čak nešto ranije, na Škrbićima je kupio staru kuću tada već pokojnog Vinka Tomašića te je 1885. dogradio i pretvorio u *Villu Rosenhof*.¹⁵ Iste 1885. kupio je od Petra Kozulića (Pietro Cosulich) dvadesetak velikih terena, gotovo svo zemljište u širini od oko 100 metara na potezu od uvale Dražica preko današnje ulice Augusta Šenoe, gornjeg dijela današnje ulice Vjekoslava Spinčića i današnje ulice Emila Bošnjaka do granice s katastarskom općinom Bregi.¹⁶ Na zemljištima je dao izgraditi nekoliko vila, od kojih je neke ubrzo prodao. Reyerove vile *Alloro*,¹⁷ *Rusticana*,¹⁸ *Zichy*¹⁹ i *Warmeck*²⁰ svojim

¹³ HR-DARI-019, urudžbeni zapisnik za 1882. godinu, upisi br. 5197 i 5669. Spisi, nažalost, nisu sačuvani.

¹⁴ Povijest Ville Ireneu vrlo je zanimljiva, pomalo čak jezovita i bizarna. Vila je dvaput gorjela, 1908. zbog konstrukcijske greške i 2003. vjerojatno zbog nepažnje (HR-DARI-029, spis 2431/1908. i Novi list, 3. veljače 2003.). U njezinoj gradnji 1883. sudjelovao je i izvjesni soboslikar Josef Tragge, koga je policija povezivala sa slučajem veleizdaje Michaela Kappaufa i 23 suučesnika. Naime, iz Amerike su u Trst početkom siječnja 1883. prenijete bombe, koje je trebalo čuvati u Trstu dok ih netko ne odnese u Graz za potrebe tamošnjih anarhista. Soboslikar Hartl je u lipnju 1883 te bombe trebao prebaciti u Rijeku, a Tragge je bio osumnjičen za upletenost u tu anarhističku urotu. (HR-DARI-019, Pres. 26/1884). Godine 1886. u Voloskom se vodio proces protiv Reyerova sobara Michaela Trainera zbog pederastije (HR-DARI-029, spis 32/1886., to je, koliko je poznato, bio prvi takav proces zabilježen u ovom kraju), a 1891. je poštanska ekspeditorica Victoria Perisutti iz Opatije izvršila samoubojstvo bacivši se kod *Ville Reyer* u more (HR-DARI-019, Pres. 60/1891.). Vila je od kraja 19. stoljeća služila kao ekskluzivni pansion za aristokraciju (jedno vrijeme pansion se i nazivao *Exquisite*) pa su tako u njoj 1897. i 1899. zimali nadvojvoda Josef August i nadvojvotkinja Auguste (HR-DARI-019, Pres. 416/1897. i Pres. 70/1899.), a u vrijeme požara 1908. u vili je odsjedao knez Otto zu Windischgrätz, zet cara Franje Josipa I., muž careve kćerke Elisabeth. Za vrijeme talijanske uprave vila je bila vlasništvo španjolskog veleposlanika u Švicarskoj Francesca Cambo y Battlea, a nakon 1945. odmaralište *Glavnog izvršnog odbora AP Vojvodine* i odmaralište CK KPH (početkom 50-ih godina XX. stoljeća), potom odmaralište poduzeća *Borba* (1957.) i od 1972. do stečaja 1995. sjedište izdavačke kuće *Otokar Keršovani*. Vila je 1995. na dražbi prodana ozloglašenom Hrvoju Petraču i njegovim partnerima, a nakon što se odmetnuo, bila je napuštena i prepuštena lualicama i narkomanima sve dok 2003. nije jako oštećena u požaru.

¹⁵ HR-DARI-029, Građevinski arhiv, dosje Volosko 165.

¹⁶ HR-DARI-122, gruntovna knjiga Opatija II, str. 555.

¹⁷ Ulica M. Tita 71. Izgrađeno je 1890. O povijesti vile vidi: Zakošek, n. dj., kataložni broj 61.

¹⁸ Stubište Miroslava Krleže 3. Izgrađena je 1891. O povijesti vile vidi: Zakošek, n. dj., kataložni broj 178. Vilu je izgleda na Reyerovu terenu izgradio građevinski poduzetnik Franjo Kusturin, odmah je prodao vlasniku terena Reyeru, a potomji je 1895. vilu preprodao riječkom industrijalcu Robertu Whiteheadu.

¹⁹ Ulica M. Tita 69. Izgrađena je 1892. O povijesti vile vidi: Zakošek, n. dj., kataložni broj 183.

²⁰ Stubište Miroslava Krleže 1. Izgrađena je 1895. O povijesti vile vidi: Zakošek, n. dj., kataložni broj 217.

elegantnim historicističkim slogom i danas doprinose ljepoti gradskog predjela oko *Dječjeg vrtića Opatija*. Barun i barunica Reyer velik su dio svog novca, zarađenog dijelom i na špekulacijama s nekretninama, ulagali u karitativne svrhe u Voloskom – Opatiji i svom zavičaju u Koruškoj, a barun Reyer bio je aktivan i u lokalnoj politici. Još 1887. bio je tajnik *Društva za poljepšanje Opatije i okolice uključujući Volosko i Lovran*²¹, a u mandatu do 1902. bio je član *Općinskog zastupstva*.²² Bio je donekle i kontroverzna osoba – temperamentan, nagao ili, jednostavno, nije bio oportunist. Tko zna? Ne možemo suditi samo na temelju arhivskih spisa, a drugih izvora, za sada, nemamo. Više puta je u Voloskom prijavljivao zbog prekršaja²³, a i sam se često bunio i tužakao one koji su mu se nečim zamjerili²⁴. Jednom je oružjem prijetio geometru koji je zbog javnih potreba trebao izmjeriti njegov privatni teren.²⁵

Tko su bili Franz i Irene von Reyer? Zašto su unatoč svemu zaslužili da im se posveti članak u povodu tako časne i svečane prilike kao što je proslava velike obljetnice Župe svete Ane u Voloskom?

Barun Franz von Reyer rođen je 1824. u Trstu u veletrgovačkoj obitelji.²⁶ Njegov djed Thaddäus Reyer, rođen 1768. u Malborgethu u provinciji Udine, bio je početkom XIX. stoljeća većinski vlasnik trgovačke tvrtke *Reyer und Schlick* u Trstu. Godine 1833. uzdignut je u stališ baruna²⁷. Otac Franz Xaver von Reyer rođen je 1793. u Trstu, a majka Antonie Edlmann 1799. u Hollenburgu u Koruškoj. Najdulji odsječak svoje profesionalne karijere Franz von Reyer²⁸ posvetio je diplomaciji. Započeo ju je pri generalnom konzulatu u Leipzigu, a kasnije je djelovao još u Berlinu, Hamburgu, Londonu, Frankfurtu na Majni, Nassauu i Kopenhagenu. Za vrijeme *Krimskog rata* 1854.-1856. radio je u papinskoj nuncijaturi u Carigradu. Cijenili su ga pape Pio X. i Leon XIII. te je za svoje zasluge stekao papinsko odličje. Godine 1859. stekao je titulu baruna.²⁹ Zbog narušena ženina zdravlja Franz Reyer napustio je 1869. diplomaciju te se s obitelji povukao u Korušku. Ondje je obitelj od 1856. posjedovala dvorac *St. Georgen am Sandhof* i od 1864. dvorac *Krastowitz*. Prije svog 'pohoda' na Volosko –

²¹ *Verschönerungs - Verein von Abbazia und Umgebung einschliesslich Volosca, Lovrana*. Vidi: HR-DARI-019, predmet H/3, 3457 iz 1887.

²² HR-DARI-029, zapisnik sjednice Općinskog zastupstva 22. ožujka 1902.

²³ Tako je npr. 1903. prijavljen zbog neovlaštenog iznajmljivanja *Ville Warmeck* strancima. (HR-DARI-019, predmet G/1, 12790 iz 1903.).

²⁴ Franz Reyer gotovo se svake godine žalio u svezi razrezanog mu poreza, smetali su mu nemarno odlaganje građevnog otpada i slično. Vidi npr. HR-DARI-019, predmet M3/, 2975 i H/7, 3834 iz 1892.

²⁵ HR-DARI-019, predmeti H/3, 2178 i 2302 iz 1889.

²⁶ Osnovne genealoške podatke za porodicu barunâ Reyer vidi na: www.burger-scheidlin.com.

²⁷ Izgleda da titula nije bila nasljedna, s obzirom da je barunat 1859. ponovno stekao njegov unuk Franz Reyer.

²⁸ Kratki životopis baruna Franza i barunice Irene von Reyer sastavio je prof. Anton Kreuzer iz Celovca. Vidi: Anton KREUZER, *Wohltätige Schlossherrin: Irene Freifrau von Reyer (1840 – 1898)*, časopis *Klagenfurt* No. 3 od 26. veljače 2004.

²⁹ Vidi bilješku 27.

– Opatiju Reyeri su 1880. još stekli i dvorac *Rubein (Ruvina)* u Meranu.³⁰ Barunica Irene Reyer bila je velika dobrotvorka. Rođena je 1840. u Burnabadu kraj Smirne u Grčkoj, gdje je djelovao njezin otac, austrijski carski časnik i diplomat barun Anton Prokesch – Osten.³¹ Zajedno s krškim biskupom³² Valentinom Wieryjem, kanonikom Georgom Schellanderom i barunicom Marie Mayerhofer-Grünbühl, osnovala je 1871. *Elisabethverein*, karitativnu udrugu za vjerski odgoj zapuštenih djevojčica. Bila je njezina prva predsjednica do 1883., kada se preselila u Volosko. Godine 1873. udruga je otvorila *Marijin zavod* u Maria Saalu i kasnije još dom za djevojčice u samostanu *Harbach*. Nakon baruničine smrti 29. ožujka 1898. u Grazu, Franz Reyer prodao je dvorac *Krastowitz*, a 1902. je u jednom gospodarskom objektu dvorca *St. Georgen am Sandhof* u spomen na voljenu Ireneu otvorio ubožnicu, tzv. *Irenenanstalt*. Barun Franz Reyer umro je 1909. gotovo potpuno slijep u Opatiji u svojoj *Villi Warneck*, a zbog zasluga za Volosko – Opatiju *Općina* je jednu gradsku ulicu prozvala njegovim imenom³³. Kvarnerske vile i dvorac *St. Georgen am Sandhof* naslijedila je Franzova i Irenina kći Antonie, rođena 6. kolovoza 1861. u Grazu, žena austrijskog književnika Otta Georga von Leitgeba (1860. – 1951.).³⁴ Ona je *Villu Warneck* prodala *Općini Volosko – Opatija*, koja je nakon adaptacije ondje 1910. otvorila *Komunalnu malu realnu gimnaziju Volosko – Opatija*.³⁵

Barunica Irene von Prokesch - Osten, udata von Reyer, opredijelila se za dobrotvornost i u svom novom jadranskom domicilu. Pripreme za otvaranje novog karitativnog zavoda pokrenula je u proljeće 1883. uputivši *Primorskom namjesništvu* u Trst molbu za otvaranje privatne škole za djevojčice u Voloskom. U obrazloženju motivacije svog zahtjeva poslužila se, među inim, i moralno-političkim argumentima, ustvrdivši da je uočila moralnu zapuštenost i političku ugroženost voloske mladeži od iredentističkih utjecaja.³⁶ Kotarsko poglavarstvo u Voloskom ocijenilo je takvo viđenje jako pretjeranim, neutemeljenim i neprovjerenim, a kao jedinu moguću zamjerku ponašanju ovdašnje mladeži priznalo je njihove besposlene poslijepodneve šetnje kroz mjesto uz čavrljanje, što je pak smatralo uobičajenim i za druga mjesta slična Voloskom. U svemu ostalom podržalo je baruničin prijedlog, uz potkrepu njezina zahtjeva prosudbom da je Voloskom - Opatiji potreban zavod koji bi se ubuduće mogao baviti i njegovanjem bolesnika već i s obzirom na postojanje opa-

³⁰ Vidi: www.icastelli.net

³¹ S umirovljenjem 1871. uzdignut je u stališ grofa.

³² Biskupija Krško (austrijski Gurk) u Koruškoj kraj Celovca.

³³ Danas ulica Augusta Šenoa. Reyer je tu ulicu doduše i sagradio i ona je dugo bila njegov privatni posjed.

³⁴ Kreuzer, n. dj.

³⁵ Zakošek, n. dj., str. 25-26.

³⁶ Baruničin dopis trebalo bi potražiti u *Archivio di Stato* u Trstu. U DAR-u je samo pohranjen dopis *Namjesništva* u kojem se od kotarskog poglavarstva u Voloskom traži da provjeri baruničine tvrdnje o iredentističkom utjecaju na volosku mladež, koji se manifestira pjevanjem iredentističkih pjesama i sl. HR-DARI-019, prezidijalni spis br. 60/1883.

tijskog lječilišta³⁷. Vlasti su u istom dopisu također priznale da već dugo neuspješno pokušavaju redovitim putem osnovati školu za djevojčice, što bi bilo potrebno radi poboljšanja njihova obrazovanja.³⁸ Poduzetni barun Reyer nije čekao dopuštenje viših vlasti već je s aktivnostima na osnivanju škole krenuo u suradnji s *Crkvom* još koji mjesec ranije. Za 4000 kruna kupio je od voloskog župnika Vjekoslava Kranjeca i udovice Marije Varljen teren sjeverno uz župnu crkvu sv. Ane te katnicu br. 161 u blizini crkve, koja je bila izgrađena oko 1850. i služila kao stan za *Časne sestre milosrdnice*. U kolovozu 1883. barun je zatražio građevinsku dozvolu za podizanje katnice za školsku zgradu, u kojoj bi se u prizemlju nalazila učionica za 40 djevojčica i predsoblje, a na prvom katu prostorija za tečaj šivanja, dječji vrtić i još jedna soba.³⁹ Prema planu, koji je kasnije i ostvaren, školska zgrada je hodnikom na prvom katu trebala biti povezana sa susjednom kućom u kojoj su živjele časne sestre. Znakovito je da je projekt za školu potpisao glavni građevni inspektor *Južnih željeznica* u Opatiji, inženjer Oswald Meese.

Želja baruna Reyera da zgrada bude spremna za useljenje do 15. listopada 1883., kada je trebala započeti nova školska godina, nije ostvarena. Škola, koju je gradio proto zidar Ivan Milih⁴⁰, bila je dovršena u travnju 1884. Prvi kat građevine dobio je uporabnu dozvolu s prvim svibnjem, dok je prizemlje, zbog vlažnosti prostorija, uporabnu dozvolu dobilo nešto kasnije. Prema procjeni voloskog kotarskog poglavara Wilhelma Jettmara gradnja škole i adaptacija kuće časnih sestara koštali su baruna Reyera 8000 kruna, a za opremanje prostorija trebalo je izdvojiti još 2000 kruna.⁴¹ Usporedno s gradnjom školske zgrade teklo je i osnivanje institucije. *Privatna škola za djevojčice* formalno je osnovana 15. travnja 1884. kao *Zavod milosrdnih sestara sv. Vinka Paulskog u Voloskom*. Vodile su ga časne sestre gore spomenutog reda, koje su svoje sjedište imale u Grazu, Mariagasse 44.⁴² Škola je očito odgovarala mjesnim potrebama i bila dobro vođena, što je vidljivo iz njenog brzog nadaljeg razvoja i dugovječnosti. Nije se financirala iz neke zaklade već ju je uzdržavala matična kongregacija u Grazu uz dragovoljne priloge i milodare povremenih donatora. Iz jednog izvješća dugogodišnje nadstojnice *Zavoda* sestre Emme Gagylaky iz 1908. razvidno je da je škola

³⁷ Dopis je pisan u srpnju 1883., dakle u vrijeme kada se prvi hotel *Južnih željeznica* tek započeo graditi. Ovakav stav dosta govori o visokoj razini usklađenosti djelovanja raznih društvenih čimbenika prema istome cilju i o njihovoj dalekovidnosti.

³⁸ O administrativnim pripremama za osnivanje škole za djevojčice i navedenim problemima vidi spis spomenut u bilješci 36.

³⁹ Sva građevinska dokumentacija škole i kasnijeg *Samostana časnih sestara milosrdnica* objedinjena je u: HR-DARI-0029, Građevinski arhiv, dosje Volosko 48.

⁴⁰ U dokumentima se spominje kao Giovanni Millich.

⁴¹ HR-DARI-0019, prezidijalni spis br. 60/1883.

⁴² Njemački naziv kongregacije glasi: *Versammlung der Barmherzigen Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul*. Ovom prilikom neće se ići u širi prikaz povijesti karitativnog rada voloskih *Sestara milosrdnica*, koje vode kroniku svoga života i djelovanja u Voloskom. Nadstojnici samostana, časnoj sestri Almi, zahvaljujem što mi je omogućila uvid u tu kroniku.

⁴³ HR-DARI-0029, spis br. 2761/908.

1888. postala peterorazredna privatna pučka škola s pravom javnosti, da je uz nju postojao dječji vrtić za oba spola, tečaj za ženski ručni rad te odgojni zavod (internat) za siromašne djevojčice i djevojčice iz srednjeg stališa. Poučavalo se na hrvatskom i talijanskom jeziku, a njemački se učio kao nastavni predmet. Poučavanje je bilo besplatno, a pitomice u internatu plaćale su za uzdržavanje sukladno imućnosti roditelja, dok su za siromašne djevojke plaćale njihove općine ili privatni dobročinitelji.⁴³

Barun i barunica Reyer nisu imali aktivnu ulogu u radu i upravi škole, međutim, financirali su prvu dogradnju školske zgrade i internata 1885. godine. Već u lipnju te godine barunica je zatražila građevinsku dozvolu za rekonstrukciju dviju zgrada, škole i kuće časnih sestara br. 161, to jest njihovo spajanje u jednu arhitektonsku cjelinu. Preinake je projektirao građevni majstor i inženjer Alfred Hartmann.⁴⁴ Građevinski radovi bili su gotovi u listopadu iste godine, kada je sjedinjeni objekt dobio i uporabnu dozvolu. Novo lice škole za djevojčice estetski je puno bolje pristajalo prostoru neposredno uz crkvu sv. Ane, a rekonstrukcijom se dobilo i nekoliko dodatnih prostorija. Sada je zgrada imala učionicu, sobu, dva hodnika, kuhinju, praonicu rublja i podrum (dijelom ukopan) u prizemlju te dvije učionice, četiri sobe i hodnik na prvom katu. Imala je i potkrovlje, a krov je ukrašen atikom s križem.⁴⁵ Sljedeća velika preinaka na zdanju uslijedila je 1890. godine, kada je zgrada postala tijesna za petoljetku utemeljenu 1888. Molbu za građevinsku dozvolu podnijela je u srpnju 1890. nadstojnica *Zavoda i Samostana sestara milosrdnica* Emma Gagylaky, što znači da baruni Reyer tada više nisu bili vlasnici školske zgrade. U toj dogradnji školska zgrada je dobila dvoetažno sjeverno krilo s četiri odnosno pet vertikalnih osi⁴⁶, odnosno deset novih soba i nekoliko nusprostorija. Dogradnju, kolaudiranu u kolovozu 1891., projektirao je inženjer arhitekture Carlo Conighi.⁴⁷ Niti desetljeće kasnije, 1898. godine, građevina je povećana za još dvije manje prigradnje, koje nisu bitno izmijenile njezin izgled. Bila je riječ o dvoetažnom produljenju za jednu vertikalnu os najstarijeg dijela škole prema crkvi i jedan, isto dvoetažni, krak prema sjeverozapadu. Uporabna dozvola za izvršene radove dobivena je u studenom 1898. Tom prilikom prvi put je za voloske *Sestre milosrdnice* projektirao arhitekt *Kranjskog*

⁴⁴ Inženjer Alfred Hartmann, porijeklom iz njemačke kneževine Sachsen-Coburg-Gotha, doselio se u Volosko-Opatiju 1884. godine, gdje je imao vlastiti građevni i tehnički biro. Potpisnik je desetak projekata za, uglavnom manje, kuće u Opatiji i Voloskom, a na tom prostoru djelovao je i kao građevinski vještak. U Škrbićima je za sebe sagradio Villu Edmea (Villa Katy), koja je srušena kada se proširivalo raskrižje današnje ulice Matka Laginje s ulicom Maršala Tita. Vidi: HR-DARI-029, spisi 230/886, 281/887 i 2176/912.

⁴⁵ Budući da nisu sačuvani svi presjeci iz 1883., ne znamo kako su izgledale fasade dviju dotadašnjih kućica ni kako je bio oblikovan njihov krov.

⁴⁶ Taj aneks nije pod pravim kutem dograđen na stari dio škole, pa je tako novi dio na istočnoj strani započinjao s pet vertikalnih osi a na zapadnoj završavao sa samo četiri.

⁴⁷ Carlo Conighi porijeklom je iz Trsta. Osim što je projektirao brojne gradnje i pregradnje u Opatiji, bio je i građevinski poduzetnik. Bio je politički angažiran na strani *Talijanskog nacionalnog vijeća* u Rijeci 1918. godine. Također je bio i počasni predsjednik riječke sekcije *Club Alpino Italiano*. Vidi: *Arhitektura historicizma u Rijeci, Moderna galerija Rijeka 2001*, str. 669.

građevnog društva Antonius Wolf⁴⁸, graditelj prema čijim je nacrtima iz 1903. izvršena i posljednja velika dogradnja samostana prije *Drugog svjetskog rata*.

Zavod je tada dobio drugi kat nad gotovo cijelom svojom tlocrtnom površinom te stambeni dio potkrovlja. U samostanskom vrtu izgrađen je istovremeno jedan manji paviljon koji je izvorno služio kao karantena, a kasnije je pretvoren u samostansku kuhinju. Nadogradnja glavne samostanske zgrade bila je dovršena u rujnu 1903. i nakon otklanjanja manjih nepravilnosti predana na uporabu. S drugim katom samostan i škola dobili su još tri spavaonice, pet soba za druge svrhe, kućnu kapelicu i terasu prema vrtu. Time je stari dio samostana dobio današnji izgled. Spomenuti paviljon dobio je građevnu dozvolu u srpnju 1904.

Čini se da je petogodišnja privatna škola za djevojčice s pravom javnosti prestala s radom za vrijeme ili neposredno nakon *Prvog svjetskog rata*.⁴⁹ Sestre milosrdnice u Voloskom posvetile su se u vrijeme talijanske uprave drugoj vrsti karitativnog djelovanja, vodile su sirotište, dječji vrtić, poučavale francuski i talijanski, davale sate klavira, organizirale tečaj ručnoga rada. Od 1940. do 1945. djelatnost Zavoda bila je praktički ugašena, a skrb za siročad obnovljena je 1946. U travnju 1947. odlukom viših civilnih vlasti siročad za koju su se brinule časne sestre u Voloskom prebačena su u *Dom Branchetta* u Rijeci, a njima je pripala skrb za stare i nemoćne.⁵⁰ S tom karizmom još su i danas aktivne kao voditeljice staračkog doma, međutim u drugim, kasnije izgrađenim, prostorima.

Arhivski izvori i publikacije:

HR-DARI-019 = arhivski fond Kotarsko poglavarstvo Volosko

HR-DARI-029 = arhivski fond Glavarstvo općine Volosko - Opatija

HR-DARI-121 = Kotarski sud Volosko

Kronika časnih Sestara milosrdnica Sv. Vinka Paulskog u Voloskom

Grupa autora: *Arhitektura historicizma u Rijeci*, Moderna galerija Rijeka 2001.

KREUZER, Anton: Wohltätige Schlossherrin: Irene Freifrau von Reyer (1840-1898), časopis Klagenfurt No. 3 od 26. veljače 2004.

⁴⁸ Ljubljanski arhitekt Antonius Wolf bio je koncesionirani graditelj od 1893. godine. S 1. ožujkom 1895. preuzeo je vodstvo opatijske filijale *Kranjskog građevnog društva*. Vidi: HR-DARI-019, predmet H/8, 3246 iz 1895.

⁴⁹ Pitanje gašenja privatne škole za djevojčice trebalo bi pobliže istražiti. Posljedni trag o radu škole pronašli smo iz 1917. (HR-DARI-029, spis 2995/1917.).

⁵⁰ Podatke o djelatnosti Sestara milosrdnica u vrijeme talijanske uprave i neposredno nakon 1945. našli smo u njihovoj *Kronici*. Opredjeljenje Sestara milosrdnica za rad sa starima i siromašnima bila je možda vezana i s uboškom zakladom grofice Adeline Del Mestri. Naime 1912. je već bio sastavljen ugovor između *Sestara milosrdnica Sv. Paula* i *Općine Volosko - Opatija* o preuzimanju ubožnice odnosno bolnice za neizlječive koju je grofica Del Mestri bila ustanovila svojom zakladom. Vidi: HR-DARI-029, spis 4866/1912 i Zakošek, n. dj. str. 34, 69, 89, 97, 104 i 105.

RIASSUNTO

IL BARONE FRANZ REYER E LA COSTITUZIONE DELLA PRIMA SCUOLA PRIVATA PER FANCIULLE A VOLOSCA NEL 1884

Boris ZAKOŠEK, prof.

Quando le Ferrovie del sud austriache diedero il via, mediante l'acquisto di alcune tenute nel 1882 e la costruzione di primi grandi alberghi ad Abbazia (Opatija) nel 1884 e 1885, alla prima grande ondata di investimenti nel turismo della Liburnia, non erano l'unico grande investitore. C'erano infatti molti privati interessati a trovarsi tra i primi acquirenti nel momento che i prezzi degli appezzamenti di terreno erano ancora piuttosto bassi. Senza dubbio, il maggiore di essi era il barone Franz Reyer, il quale acquisto – nei primi anni '80 del XIX secolo – dai Kozulić e da alcuni altri proprietari, grandi terreni al confine tra i comuni catastali di Volosca (Volosko) ed Abbazia. Nel periodo di soli dieci anni, dal 1885 al 1895, vi costruì cinque ville, che ancora oggi riescono a catturare l'attenzione grazie alla loro sontuosità e stile raffinato. Franz Reyer era erede di grossi commercianti di Trieste. Suo nonno Taddäus Reyer era il principale azionista della ditta commerciale "Reyer und Schlick" di Trieste, e nel 1883 venne elevato a titolo aristocratico. Franz nasce nel 1824 a Trieste, e gran parte della sua carriera l'ha visto impegnato in veste di diplomatico professionista. Tra le altre attività, durante la Guerra di Crimea (1854-1856) lavorava presso la nunziatura apostolica a Costantinopoli. Era apprezzato dai papi Pio X e Leone XIII e per i suoi meriti gli vennero conferite pure alcune onorificenze del papa. L'attività di beneficenza di Reyer era legata soprattutto al carattere caritatevole di sua moglie, la baronessa Irene Reyer. Lei è nata nel 1840 a Burnabad, nei pressi di Smirna (in Grecia) dove lavorava suo padre – ufficiale dell'esercito imperiale austriaco e diplomatico – il conte Anton Prokesch Osten. Assieme al vescovo di Gurk Valentino Wiery, il canonico Georg Schellander e la baronessa Marie Mayerhofer-Grünbühl, fondò nel 1871 il cosiddetto "Elisabethverein", un'associazione caritatevole finalizzata all'educazione religiosa delle fanciulle abbandonate. La baronessa Reyer ne fu la prima presidente fino al 1883, quando si è trasferì a Volosca. Qui continuò, a fianco del marito, a dedicarsi ad opere di beneficenza. Nello stesso 1883 i coniugi diedero il via all'iniziativa volta a costruire una scuola per fanciulle a Volosca. Dal parroco Alojz*

* Gurk in austriaco, città della Carinzia, nei pressi di Klagenfurt.

Kranjc e Marija Varljen comprarono un terreno nelle immediate vicinanze della chiesa di Sant'Anna. La Scuola privata per fanciulle fu inaugurata nel 1884 ed era diretta dalle suore di carità. Subito dall'inizio l'edificio era architettonicamente collegato al – da prima esistente – piccolo convento adiacente alla chiesa, il quale fu successivamente oggetto di lavori di ristrutturazione, ampliamento e divisioni interne (i più radicali erano del 1884, 1891, 1898 e 1904) per raggiungere quelle che sono le dimensioni attuali (oggi questo edificio ospita la Casa per anziani). Dopo la morte della baronessa, avvenuta nel 1898, la chiesa assunse la proprietà dell'edificio. Il barone Franz Reyer morì ad Abbazia nel 1909, e il Comune ha voluto rendere omaggio ai suoi meriti dedicandogli una via (l'odierna via August Šenoa). Il barone e la baronessa Reyer sono entrati nel dimenticatoio in questa nostra regione, e per tale motivo si è voluto – con questo intervento – dedicare loro la giusta attenzione.